

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Будь-яка педагогічна технологія являє собою синтез педагогічних досягнень, поєднання традиційних, досконалих форм і методів із сучасними ефективними освітніми інноваціями. Педагогічна технологія ґрунтується на досягненнях психологічної, педагогічної та суспільних наук, передовому педагогічному досвіді та ін. Упровадження сучасних педагогічних технологій у професійну підготовку фахівців у вищих навчальних закладах потребує подальших теоретичних та експериментальних педагогічних досліджень.

Метою статті є висвітлення теоретико-методичних засад сучасних педагогічних технологій, їх вплив на якість професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

Питанню впровадження педагогічних технологій у підготовку майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах присвячено наукові праці А.М. Алексюка, В.П. Беспалька, В.П. Головенкіна, В.І. Євдокимова, І.П. Підласого, І.Ф. Прокопенка, Г.К. Селевка, С.О. Сисоєвої, Ф. Янушкевича та ін. [1; 2; 4–6].

Педагогічні технології є одним із напрямів педагогічної науки, що покликаний забезпечити досягнення освітніх цілей та підвищення ефективності навчально-виховного процесу, гарантувати його якісний рівень.

Відомі вітчизняні учені-педагоги І.Ф. Прокопенко та В.І. Євдокимов зазначають, що, на відміну від усіх інших, педагогічна технологія пов'язана з “живим матеріалом”, з функцією відтворення суспільства. Вона має справу з “духовним виробництвом”, з людьми. У зв'язку з цим термін “технологія” в галузі освіти використовується через відсутність адекватного за значенням. Але суть цей термін охоплює й відображає чітко – він означає весь ланцюжок логічно впорядкованих навчально-виховних кроків, актів і циклів, які здійснюються від дня вступу студента до навчального закладу і до його випуску [5].

В.П. Беспалько, досліджуючи теорію педагогічних систем, підкреслює, що технологія навчання має бути попередньо (до практичної діяльності) детально й точно описана. Кожне дидактичне завдання потребує для його оптимального вирішення цілком визначених технологій навчання, що зумовлюється трьома іншими елементами педагогічної системи: дидактичним процесом, організаційними формами навчання, педагогічною кваліфікацією викладачів. При цьому в технології навчання відображається поетапний процес вирішення дидактичного завдання [1].

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних авторів з проблем педагогічної технології [1; 2; 4–6] дає змогу зробити висновок, що досить вдалою є класифікація технологій Г.К. Селевка [6] за такими ознаками: за рівнем використання, філософською основою, провідним чинником, науковою концепцією, орієнтацією на особистісні структури; за характером змісту і

структури, за типом організації та управління пізнавальною діяльністю тощо.

Зауважимо, що при виборі педагогічної технології важливо врахувати здібності тих, хто навчається, особливості конкретних видів професійної діяльності майбутніх фахівців. Педагогічні технології як основа професійної підготовки фахівців з метою формування професійних компетентностей та якостей передбачають розробку та впровадження сучасних методів наукової організації педагогічного процесу, контроль за його якістю та діагностику рівня освітньо-професійної підготовки.

Загальновідомо, що підготовка майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах має випереджальний характер, а саме: знання, уміння й здібності студентів необхідно формувати виходячи не з вимог сьогодення, а з перспективою на майбутнє, оскільки навіть дуже досконалі рекомендації й пропозиції щодо практичної діяльності великою мірою втрачають свою значущість не тільки на час адаптації молодого фахівця до умов практичної діяльності, а й часто до моменту випуску його з вищого навчального закладу.

Зауважимо, що головні орієнтири для фахівця будь-якої галузі – це його професійна компетентність, кругозір, навички індивідуальної, колективної, професійної та соціальної діяльності, професійно важливі та соціально-особистісні якості.

Як показав огляд наукових праць [1–7], значного використання в педагогічній діяльності останнім часом набули такі педагогічні технології: модульна, інтерактивна, інформаційно-комунікаційна, тренінгова, особистісно орієнтована, проблемного навчання та ін.

На наш погляд, модульна технологія навчання є однією із сучасних педагогічних технологій вищої освіти, яка надає можливість творчого підходу до організації та управління навчально-виховним процесом, реалізації мети й завдань професійної підготовки фахівців.

Отже, сутність модульного навчання полягає в тому, що студент більш самостійно або повністю самостійно працює над запропонованою навчальною програмою, яка включає цільовий план дій, банк інформації, навчально-методичне забезпечення поставлених дидактичних цілей.

Модульна технологія передбачає чітке планування всіх видів діяльності студентів, структурування навчального матеріалу з виділенням окремих модулів та організацію навчальної роботи, контроль за рівнем знань, умінь і навичок з кожного модуля. Побудова навчального курсу за модульним принципом надає йому чіткої послідовності, логічності та системності.

Вважаємо, що модульна технологія сприяє створенню оптимізованої складової моделі педагогічної технології, що забезпечує формування професійних знань, умінь і навичок, значно впливає на мотивацію навчання та його якість, активізує самостійну роботу студентів, створює умови для розвитку індивідуальних здібностей студента, допомагає контролювати рівень засвоєння матеріалу кожного модуля.

Аналіз сучасних педагогічних технологій дає змогу зробити висновок, що кредитно-модульна система організації навчального процесу (далі – КМСОНП) – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів) як одиниць виміру навчального навантаження студента, необхідного для засвоєння змістових модулів, блоку модулів.

Реалізація положень Болонської декларації у вищих навчальних закладах України зумовила: упровадження залікових кредитів Європейської системи трансферних кредитів (ECTS) і розробку нових навчальних планів; індивідуального плану студента; структурування навчальних дисциплін на модулі та змістові модулі; застосування шкали оцінювання ECTS, упровадження модульно-рейтингової системи оцінювання та ін.

Зокрема, КМСОНП упроваджено в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів з метою: забезпечення еквівалентності європейської вищої освіти; диференціації студентів при багаторівневій системі навчання; стимулювання систематичної та самостійної роботи студентів; мобільності викладачів та студентів; підвищення об'єктивності оцінювання знань, умінь та навичок студентів; запровадження здорової конкуренції між студентами у навчанні.

До пріоритетних освітніх технологій належать інформаційні технології. Інформаційні технології, як зазначає В.П. Головенкін, є системою методів, процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, оброблення, збереження, поширення й використання інформації користувачами [2].

Останнім часом використання інформаційних технологій у навчальному процесі суттєво змінює роль і місце викладача і студента в системі “викладач – інформаційна технологія навчання – студент”. Інформаційна технологія навчання – не тільки проміжна ланка передачі інформації. Зміна засобів та методів навчання сприяє зміні змісту навчальної діяльності, яка стає все більш самостійною і творчою, сприяє реалізації індивідуального підходу в навчанні.

Особливість інформаційних технологій полягає в тому, що мультимедійні та інтернет-технології дають змогу використовувати їх як засіб навчання, виховання, інтеграції у світову спільноту, впливаючи на особистість, її професійне самовизначення і становлення. Інформаційні технології підвищують мотивацію навчання й стимулюють пізнавальний інтерес, зростає ефективність самостійної роботи.

Зауважимо, що інтернет-технології – це новітні інформаційні технології, що ґрунтуються на використанні комп'ютерної мережі Інтернет та програмних комплексів. Інтернет-технологія заснована на використанні глобальних та локальних комп'ютерних мереж для забезпечення доступу тих, хто навчається, до інформаційних освітніх ресурсів та для формування сукупності методичних, організаційних, технічних та програмних засобів реалізації та управління навчальним процесом незалежно від місцезнаходження його суб'єктів.

Кафедрою педагогіки і психології Національного фармацевтичного університету розроблено комплекс електронних навчально-методичних матеріалів для організації навчального процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій магістрантів зі спеціальності 8.000005 “Педагогіка вищої школи”. До комплексу ввійшли мультимедійні лекції, практичні завдання, завдання для контрольних робіт, завдання для самостійної роботи, завдання для тестового контролю, методичні рекомендації для студентів щодо самостійного опанування навчального матеріалу, критерії оцінювання знань, умінь та навичок, список рекомендованих джерел. Викладачі контактують зі студентами за допомогою електронної пошти, залучають студентів до обговорення важливих проблемних питань, надають їм необхідні консультації.

Отже, пріоритетним стало впровадження сучасних інформаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку майбутніх фахівців до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Серед технологій особистісного розвитку та професійної підготовки особливе значення має особистісно орієнтована технологія.

Особистісно орієнтоване навчання, на думку С.О. Сисоєвої, має враховувати суб’єктивний досвід, який є основою організації індивідуального та диференційованого навчання, тобто створює умови для реального врахування індивідуального темпу засвоєння матеріалу.

Упровадження особистісно орієнтованого навчання передбачає таку професійну підготовку педагога, яка включає фундаментальну підготовку з відповідного предмета, ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, спрямовану на формування вмінь щодо особистісно орієнтованого навчального процесу, формування гуманістичного мислення, здатності до суб’єктної взаємодії в педагогічному процесі [7].

В Українському педагогічному словнику за редакцією С.І. Гончаренка особистісний підхід трактується як “послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб’єкта власного розвитку і як суб’єкта виховної взаємодії”. Особистісний підхід, як зазначає вчений, передбачає допомогу вихованцеві в усвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості, у здійсненні особистісно важливих і суспільно прийнятих самовизначень, самореалізації, самоутвердження [3].

Відзначимо, що метою технології особистісно орієнтованого навчання є гармонійне формування і всебічний розвиток особистості студента, повне розкриття його творчих сил, набуття власного “Я”, неповторної індивідуальності. Він має стати суб’єктом життєдіяльності, професійної діяльності, а не опанувати тільки певну сукупність загальнонаукових і професійних знань, навичок і вмінь.

Упровадження технології особистісно орієнтованого навчання передбачає зміну форм комунікації в навчально-виховному процесі, прийо-

мів і засобів комунікативної діяльності, спрямованої на формування в майбутніх фахівців професійних та комунікативних компетентностей.

Дійсно, особистісно орієнтоване навчання надає можливість кожному студенту, зважаючи на його здібності, нахили, інтереси, цілі та ціннісні орієнтації, реалізувати себе в пізнанні та навчальній діяльності, поведінці. Особистісно орієнтоване навчання стимулює студента до самопізнання, самовиховання та самовдосконалення. У нього з'являється можливість пізнати себе зсередини і зовні, порівняти себе з іншими студентами, оцінити свої вчинки та поведінку, навчитись сприймати себе та інших у цілому, а не за окремими рисами характеру.

З метою відпрацювання професійних, організаційних, комунікативних умінь та навичок при викладанні психолого-педагогічних дисциплін запроваджено сучасні тренінгові технології. Тренінг дає змогу за короткий час сформувати компетентності, уміння й навички, професійно значущі та особистісні якості майбутнього фахівця, які неможливо сформувати, застосовуючи традиційні форми навчання. Ігровий момент занять, акценти на виконання практичних завдань сприяють мобілізації можливостей і здібностей усіх учасників тренінгу.

Зауважимо, що під час тренінгу необхідно враховувати когнітивну поведінку викладача: контролювати ігрову ситуацію, не послабляючи уваги до подій у групі; вести спостереження та корекцію впливів. Поведінка викладача не повинна привертати до себе уваги. Викладач не повинен нав'язувати групі “єдино правильні” зразки поведінки; орієнтація на спонтанність учасників тренінгу, орієнтація на джерела внутрішньогрупової активності, тобто викладач є “каталізатором” групових процесів, а не проповідником.

Досвід показує, що застосування тренінгових технологій у підготовці майбутніх фахівців сприяє формуванню загальножиттєвих, професійних, психологічних, комунікативних та інших компетентностей, умінь та навичок критичного мислення, аналізу навчальної інформації, творчого підходу до засвоєння навчального матеріалу, моделювання ситуацій та включення в модельовані ситуації, уміння слухати інших людей, поважати альтернативні погляди, думки, знаходити шляхи вирішення завдань, приймати продуктивні рішення; уміння формулювати власні думки, правильно їх висловлювати, відстоювати власну точку зору, аргументувати та дискутувати, будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уміння уникати конфліктів та вирішувати їх, знаходити компроміси.

З метою формування компетентностей, відпрацювання окремих умінь та навичок доцільно впроваджувати у навчальний процес коучинги. Вивчаючи походження та значення терміна “коучинг”, ми переконалися, що з'явилося таке навчання не так давно. У навчальному процесі коучинги поки ще не знайшли широкого застосування і переважно використовуються на тренінгах та семінарах, де проводиться індивідуальне консультування, тренування, відпрацювання вмінь та навичок тощо. У перекладі з англійської мови *personal coaching* означає “тренування”, “супровід”. Коучинг

передбачає партнерські взаємини, а не просто навчання чи наставництво [4]. Але ця форма навчання потребує подальшого дослідження та впровадження у професійну підготовку фахівців у вищих навчальних закладах. У контексті досліджень, проведених кафедрою педагогіки і психології щодо особистості викладача вищого навчального закладу, цікавими є погляди та думки на його роль.

Зауважимо, що в сучасних умовах підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах суттєво змінюється роль викладача вищого навчального закладу. Він не тільки формує у студентів компетентності та розвиває їх особистісні й професійно значущі якості, а є організатором, менеджером, наставником, який будує стосунки зі студентами на засадах довіри, доброти, наставництва та взаєморозуміння. Для цього викладачі повинні володіти не тільки сучасними педагогічними технологіями, а й засобами активізації розумово-пізнавальної діяльності студентів, знаннями з педагогічної психології, посилення мотивації навчання; комунікативними вміннями, уміти розв'язувати конфлікти в разі їх виникнення.

Важливе місце в підготовці майбутніх фахівців посідають технології проблемного навчання. Технології проблемного навчання передбачають такий характер взаємодії викладача та тих, хто навчається, при якому під час передачі й засвоєнні навчальної інформації виявляються суперечності, що створюють проблемну ситуацію, результатом якої й буде вирішення пізнавального завдання.

Проаналізувавши ефективність і доцільність сучасних педагогічних технологій відзначимо, що інтерактивні технології як сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на студентів, що (порівняно з традиційними методами навчання) в першу чергу мають на меті розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, формування творчих умінь та навичок нестандартного розв'язання певних професійних проблем, удосконалення умінь та навичок професійного спілкування тощо.

Висновки. Таким чином, сучасні педагогічні технології у вищих навчальних закладах спрямовані на забезпечення: створення сприятливих умов для здобуття освіти, професійного становлення та розвитку майбутнього фахівця, формування його компетентностей та розвитку професійних і особистісних якостей, посилення мотивації навчання; самооцінку своїх можливостей, здібностей, потреби в постійній самоосвіті та самовдосконаленні.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1990. – С. 19–25.
2. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи (Андрагогіка): підручник / В.П. Головенкін. – К. : КНТУ “КПП”, 2009. – 380 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 258 с.
4. Рогачев С.А. Коучинг: возможности применения в бизнесе / С.А. Рогачев. – Ростов н/Д. : Фенікс, 2003. – С. 14.

5. Прокопенко І.Ф. Педагогічна технологія / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов. – Х. : Основа, 1995. – 105 с.
6. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г.К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – С. 7–15.
7. Сисоева С.О. Особистісно орієнтовані технології: сутність, специфіка, вимоги до проектування. Професійна освіта: педагогіка і психологія / С.О. Сисоева. – К., 2003. – С. 159–160.
8. Янушкевич Ф. Технологии обучения в системе высшего образования / Ф. Янушкевич. – М. : Высшая школа, 1986. – С. 36–40.

КОВАЛЕНКО В.О.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОБМЕЖЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ У ВНЗ

Вищі навчальні заклади готують професійно некомпетентних спеціалістів для галузевих організацій. Такий стан речей у ВНЗ є глобальним феноменом і не залежить від того, у якому ВНЗ здійснюється підготовка спеціалістів із вищою фаховою освітою, у якій країні знаходиться той чи інший ВНЗ.

Мета статті – розглянути причини, які породжують проблему формування професійного розуміння спеціалістів у ВНЗ, запропонувати напрями усунення цих причин і ліквідації проблеми.

У попередніх працях [9; 10] ми зазначали, що існують дві основні причини, які породжують цей феномен і його глобальний характер. Одна із причин закладена у особливостях змісту програмного забезпечення фахової підготовки спеціалістів саме у ВНЗ явно, тобто у вигляді переліку фахових та інших дисциплін, які визначаються міністерством освіти як нормативні. Інші дисципліни пропонуються вищими навчальними закладами залежно від їх профільної орієнтації. Друга причина – прихована і постає у вигляді семіотичних проблем у сфері фахової підготовки спеціалістів у ВНЗ.

Першою причиною є пріоритет природничонаукової парадигми у програмному забезпеченні фахової підготовки спеціалістів у ВНЗ. І суть її полягає в такому.

Фахова підготовка спеціалістів-фізиків, хіміків, біологів, як і спеціалістів інших галузей, у більшості ВНЗ здійснюється на пріоритетній основі природничонаукової парадигми. Як у нас, так і за кордоном. Тобто переважна більшість дисциплін і засобів у ВНЗ орієнтовані на оволодіння знаннями, уміннями та навичками науково-дослідної роботи. Є очевидні факти і наступні докази.

Зміст текстів підручників, посібників, статей, монографій, які є основними засобами фахової підготовки майбутніх спеціалістів у ВНЗ, відображає основні особливості науково-дослідної діяльності вчених щодо досліджуваних ними фахових явищ; методи, якими вчені отримували наукові